

УДК 351.746.1

Олексій ГЛУЗДАНЬ,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПОГЛЯДІВ НА ВЕДЕННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ХАРАКТЕР ЗАВДАНЬ ПРИКОРДОННИХ ПІДРОЗДІЛІВ ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ ПІД ЧАС УЧАСТІ У СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ДІЯХ ВІЙСЬК (СИЛ)

У статті проведено аналіз досвіду застосування військових формувань іноземних держав у стабілізаційних (миротворчих) операціях, сучасних поглядів на ведення стабілізаційних операцій (стабілізаційних дій), передумов створення прикордонних підрозділів швидкого реагування та завдань, що на них покладаються під час ведення стабілізаційних операцій (стабілізаційних дій).

Ключові слова: *стабілізаційні операції (стабілізаційні дії), прикордонний підрозділ швидкого реагування, аналіз досвіду.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Забезпечення безпеки державного кордону – складний і динамічний процес, який характеризується різновекторною спрямованістю та динамічними змінами та потребує залучення значної кількості різних за складом, призначенням і можливостями сил та засобів прикордонного відомства.

З цією метою керівництвом прикордонного відомства прийнято рішення щодо створення системи інтегрованого управління безпекою

© Глуздань О.

державного кордону шляхом побудови системи охорони державного кордону з урахуванням реальних і потенційних воєнних та терористичних загроз.

Зазначене потребує формування та забезпечення розвитку підрозділів швидкого реагування прикордонного відомства. Саме вони будуть основою системи охорони на найбільш загрозливих напрямках і елементом посилення прикордонних загонів у разі різкої зміни обстановки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Нами було проведено аналіз наявних матеріалів, які розглядали досвід участі військових формувань іноземних держав у стабілізаційних (миротворчих) операціях, сучасних поглядів на ведення стабілізаційних операцій (стабілізаційних дій) та участі в них органів і підрозділів Державної прикордонної служби України [1; 2; 3; 4; 8; 9]. Виходячи з проведеного аналізу можна зробити висновок, що не проводився глибокий аналіз участі прикордонних підрозділів швидкого реагування Державної прикордонної служби України у стабілізаційних операціях (стабілізаційних діях).

Метою статті є на основі проведеного аналізу досвіду участі військових формувань іноземних держав у стабілізаційних (миротворчих) операціях та сучасних поглядів на ведення стабілізаційних операцій (стабілізаційних дій) визначити завдання, які покладаються на прикордонні підрозділи швидкого реагування Державної прикордонної служби України під час участі в стабілізаційних операціях (стабілізаційних діях).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових джерел і матеріалів свідчить [1–4], що стабілізаційні (миротворчі) операції умовно можна поділити на два види.

Перший – операції з підтримання миру, що сприяють обмеженню конфліктів, урегулюванню та ліквідації їх наслідків.

Другий – операції з примусу до миру. Це бойові операції, для виконання яких застосовують відповідні контингенти (військові формування) для боротьби зі збройною агресією.

Проведений аналіз свідчить, що характерною рисою стабілізаційних операцій нового покоління стала їх багатокomпонентність, тобто розширене коло визначених мандатом операції завдань і відповідна структура миротворчої місії. Насамперед йдеться про силові важелі впливу на припинення ескалації насильства або подолання конфліктних ситуацій за умов неефективності вжитих дипломатичних заходів.

Відповідно до зазначеного для досягнення визначеної мети на миротворчі контингенти покладено виконання триєдиної задачі в галузі безпеки:

безпека – створення необхідного підґрунтя для стабільного клімату безпеки на основі зміцнення демократичних інститутів і прагнення до розв'язання суперечок мирним шляхом, а також таких умов, за яких жодна країна не могла б вдатись до залякування або тиску, спрямованих проти будь-якої іншої держави шляхом загрози застосування або прямого застосування сили;

консультації – проведення спільних консультацій з будь-яких питань, що впливають на життєво важливі інтереси держав, зокрема з приводу нових подій, які можуть становити загрозу їх безпеці;

стримування і оборона – забезпечує стримування та захист держав від будь якої форми агресії.

Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що всі миротворчі операції (за виключенням повітряної операції проти колишньої Югославії у 1999 році) проводились з метою забезпечення миру і стабілізації обстановки. Разом з тим аналіз проведених операцій указує на суттєву зміну тенденцій їх проведення. Це стало наслідком переорієнтації з колективної оборони на колективну безпеку і розширення зон стабільності, зокрема:

розбудова відносин у сфері безпеки від Балкан до Центральної Азії, через Середземне море до країн арабського світу;

проведення військових та інших операцій (там, де це необхідно) від патрулювання акваторії Середземного моря до миротворчих операцій на Балканах, в Іраку та Афганістані;

модернізація методів цивільно військового планування і підготовки кадрів.

Так, стабілізаційні операції миротворчих сил мали різний характер: від традиційного використання військового потенціалу до виконання поліцейських функцій у рамках миротворчих місій, надання технічної допомоги в післявоєнний період та подолання техногенних і інших катастроф.

Для виконання поставлених завдань створювались міжнародні миротворчі контингенти – відповідні об'єднані військові підрозділи та миротворчий персонал (спостерігачі).

Метою таких операцій було запобігання міждержавним або внутрішнім конфліктам, їх урегулювання з використанням примусових заходів (роз'єднання сторін, роззброєння і розформування, виконання поліційних функцій, допомога в подоланні наслідків конфлікту, будівництво, постачання техніки, гуманітарна допомога).

Результати аналізу сучасних війн, воєнних (збройних) конфліктів переконливо свідчать, що простежуються дедалі більші відхилення від класичних поглядів на ведення бойових дій, а форми і способи застосування військових формувань змінюються та вдосконалюються [1–4].

Виходячи з проведеного аналізу, ураховуючи ситуацію на Сході України та з метою забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки, захисту особи, суспільства і державного ладу, державою створено Сектор безпеки і оборони (СБО) [5]. Разом з іншими військовими формуваннями СБО її важливою складовою є Держприкордонслужба України, на яку покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону й охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [6].

Під військовим формуванням СБО розуміємо створену відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій.

Військові формування СБО для виконання завдань оборони держави можуть застосовувати різноманітні форми та способи ведення

операцій (бойових дій) і можуть бути об'єднані у міжвідомче угруповання військ (сил) (МУВ(С)). Як об'єкти МУВ(С), як правило, розглядаються основні тактичні з'єднання або частини (підрозділи) Збройних Сил України (ЗСУ), але за необхідності до його складу можуть входити і інші військові формування СБО, зокрема Держприкордонслужба України.

МУВ(С) залежно від мети його застосування може проводити операції з відсічі збройної агресії, ліквідації збройного конфлікту на державному кордоні (всередині держави), боротьби з терористичними й диверсійними силами противника тощо. При цьому кожна з них матиме комплексний характер, поєднуючи в собі стабілізаційні, оборонні, наступальні (контрнаступальні), спеціальні та інші операції [1].

У сучасних умовах поряд з класичними способами ведення бойових дій (оборона та наступ) набуває значення стабілізаційна операція (стабілізаційні дії).

Отже, під стабілізаційними діями розуміємо сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем і часом дій та заходів, які проводяться утвореним МУВ(С) за єдиними замислом і планом для стабілізації обстановки, недопущення відновлення збройних сутичок, диверсій і терористичних актів тощо у визначеному секторі відповідальності.

Під час участі у стабілізаційних діях на МУВ(С) можуть бути покладені такі завдання [7]:

у ході операції – посилення охорони (прикриття) визначеної ділянки державного кордону; виконання заходів правового режиму воєнного (надзвичайного) стану; проведення ізоляції кризового району на визначеній ділянці; участь у припиненні порушень державного кордону в повітрі, на суші й на морі; участь у протидії диверсійно-розвідувальним силам (ДРС) противника, незаконним збройним формуванням (НЗФ), терористичним групам, які намагаються діяти через державний кордон; посилення охорони визначених важливих об'єктів та комунікацій;

між операціями та в постконфліктний період – прикриття визначеної ділянки державного кордону; участь у припиненні можливих

провокацій на державному кордоні та контрольованих прикордонних районах; пошук та знищення залишків ДРС, НЗФ, терористичних груп противника; участь у ліквідації наслідків застосування противником засобів ураження; здійснення заходів правового режиму воєнного (надзвичайного) стану; участь у здійсненні заходів щодо повернення населення до місць проживання; надання потерпілим гуманітарної допомоги.

Незважаючи на складну ситуацію на сході, Україна спрямовує зовнішньополітичну діяльність на зміцнення добросусідських відносин з усіма державами, зосереджуючи основну увагу на країнах, що мають суміжний з нею кордон. Прикордонна політика держави визначається, виходячи із пріоритетів національних інтересів і загроз національній безпеці на державному кордоні, та здійснюється шляхом реалізації відповідних концепцій, стратегій і програм у сфері захисту політичних, економічних і військових інтересів держави.

Держприкордонслужба України забезпечує виконання державного курсу на територіальну цілісність, припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження державного кордону; протидію проникненню в країну терористичних угруповань, екстремістських груп; виявлення й затримання порушників кордону; дотримання режиму державного кордону, прикордонного режиму й режиму в пунктах пропуску через державний кордон; пропуск у встановленому порядку через кордон осіб, транспортних засобів, вантажів і іншого майна; недопущення переправлення через державний кордон незаконних мігрантів, незаконного переміщення через кордон зброї, боєприпасів, наркотичної сировини, автомобілів і інших контрабандних товарів [6].

Проведений аналіз [6] дозволяє зробити висновок, що існуюча організаційна структура Держприкордонслужби України в цілому дозволяє реалізовувати покладені на відомство функції та досягти визначених цілей і місій. Разом з цим досвід участі органів (підрозділів) Держприкордонслужби у збройному конфлікті на Сході країни показав, що сучасна структура не є достатньо гнучкою та не дозволяє оперативно реагувати на зміни, які відбуваються у зовнішньому середовищі, зокрема, на загрози, що виявляються на державному кор-

доні. Це вимагало від керівництва Держприкордонслужби України створення додаткових підрозділів (зведених загонів), які надавались для посилення найбільш складних ділянок державного кордону та виконання завдань у зоні АТО [8; 9]. Створення зазначених підрозділів, проведення їх бойового злагодження, підготовка органів управління та видання відповідних нормативних документів потребувало додаткового часу, а головне додаткових сил і засобів.

Керівництвом Держприкордонслужби України було прийнято рішення про створення підрозділів швидкого реагування. Це військові підрозділи, які мають на озброєні сучасну броньовану техніку й озброєння, будуть у змозі виконати завдання із захисту та охорони державного кордону на будь-якій його ділянці.

Одним з таких підрозділів є прикордонна комендатура швидкого реагування (ПКШР) – тактичний підрозділ Держприкордонслужби України, здатний самостійно виконувати завдання з охорони (посилення охорони) та захисту державного кордону.

Таким чином, відповідно до уточнень закону про Держприкордонслужбу України [6], можливих сценаріїв розвитку ситуації на державному кордоні, досвіду оперативно-службової діяльності, застосування прикордонних підрозділів в зоні проведення АТО (лінії розмежування) [8; 9], прийнятого Положення [10] та інших нормативних документів основними завданнями, що доцільно покладати на ПКШР під час стабілізаційних дій військ (сил), на наш погляд, повинні бути:

посилення найбільш складних ділянок державного кордону, участь у заходах із запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням, протидію яким законодавством віднесено до компетенції Держприкордонслужби України, їх виявлення та припинення;

охорона та захист визначеної ділянки державного кордону (лінії розмежування з тимчасово окупованою територією України), у контрольованому прикордонному районі, у смузі безпеки району проведення АТО;

участь у взаємодії із частинами та підрозділами ЗСУ, НГУ та іншими військовими і правоохоронними формуваннями СБО у відбитті вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої

держави або групи держав, припинення будь-якої спроби незаконної зміни проходження лінії державного кордону України;

локалізація нестандартних (кризових) ситуацій на державному кордоні, у пунктах пропуску через державний кордон, на лінії розмежування з тимчасово окупованою територією України, контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КПВВ) та інших об'єктах Держприкордонслужби України;

участь у взаємодії з підрозділами відповідних військових та правоохоронних формувань СБО у припиненні збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні або на лінії розмежування з тимчасово окупованою територією України;

участь у межах, визначених законодавством України, у взаємодії з органами СБУ, інших військових і правоохоронних формувань СБО у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом;

участь у протидії диверсійно-розвідувальним силам противника, НЗФ, які намагаються діяти через державний кордон;

участь у виконанні заходів територіальної оборони;

ведення розвідувальної діяльності в інтересах забезпечення безпеки державного кордону України;

відновлення контролю над державним кордоном, контроль за додержанням режиму державного кордону, прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордону та в КПВВ.

Висновки. Отже, у статті на основі проведеного аналізу досвіду участі військових формувань іноземних держав у стабілізаційних (миротворчих) операціях та сучасних поглядів на ведення стабілізаційних операцій (стабілізаційних дій) визначено завдання прикордонним підрозділам швидкого реагування Державної прикордонної служби України під час участі у стабілізаційних операціях (стабілізаційних діях).

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Актуальним питанням, що потребує подальшого дослідження, на наш погляд, є: проведення аналізу можливостей прикордонної комендатури швидкого реагування з виконання завдань під час участі у стабілізаційних діях військ (сил).

Список використаної літератури

1. Воробйов Г. Розвиток форм і способів застосування Збройних Сил України / Г. Воробйов // Наука і оборона. – К. : Стилос, 2014. – № 1. – С. 27–30.
2. Радецький В. Г. Класифікація сучасних воєнних конфліктів і види миротворчої діяльності / В. Г. Радецький // Вісник Київського міжнародного університету. – 2009. – Вип. 9. – С. 87–104.
3. Стасюк С. В. Особливості регулювання сучасних збройних конфліктів: проблеми та перспективи / С. В. Стасюк // Юридична наука. – 2011. – № 1 (1). – С. 206–210.
4. Панова В. В. Современные западные исследования международного конфликта / В.В. Панова // Международные процессы. – 2005. – Т. 3. – № 2 (8). – С. 128–135.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року № 92/2016 “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України”: Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>.
6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. (станом на 26 березня 2007 р.) // Верховна Рада України. – К. : Парлам. вид-во. – 208 с.
7. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України (частина II (батальйон, рота). Затверджено наказом Командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 29.12.2010 № 574. – Київ. – 2010. – 216 с.
8. Ананьїн О. В. Досвід бойових дій органів (підрозділів) Державної прикордонної служби України під час проведення антитерористичної операції: інформаційно-аналітичні матеріали. – Київ : Адміністрація ДПСУ, 2015. – 55 с.
9. Ананьїн О. В. Органи (підрозділи) Державної прикордонної служби України у системі оборони (охорони) державного кордону в умовах сучасного збройного конфлікту: інформаційно-аналітичні матеріали. – Київ : Адміністрація ДПСУ, 2015. – 25 с.
10. Про затвердження Положення про прикордонну комендатуру швидкого реагування Державної прикордонної служби України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 березня 2016 року № 190. – Київ : АДПСУ, 2016.

Рецензент – доктор військових наук, професор Кириленко В. А.

Глуздань А. Анализ современных взглядов на ведение стабилизационных операций, которые определяют характер задач пограничных подразделений быстрого реагирования при участии в стабилизационных действиях войск (сил)

В статье проведен анализ опыта применения воинских формирований иностранных государств в стабилизационных (миротворческих) операциях, современных взглядов на ведение стабилизационных операций (стабилизационных действий), предпосылок создания пограничных подразделений быстрого реагирования и задач, какие на них возлагаются при ведении стабилизационных операций (стабилизационных действий). В ходе проведенного анализа предложены основные задачи, которые целесообразно возлагать на ПКШР во время стабилизационных действий войск (сил).

Ключевые слова: *стабилизационные операции (стабилизационные действия), пограничное подразделение быстрого реагирования, анализ опыта.*

Hluzdan O. Analysis of current reviews to reduce stabilization operations, which defines a character of tasks Border subsidies of fast reaction after participation in the stabilization of the armed forces (force)

The article analyses the experience of using military formations of foreign states in stabilization (peacekeeping) operations, modern views on the implementation of stabilization operations (stabilization actions), the preconditions for the establishment of border response units and the tasks that they are assigned to during stabilization operations (stabilization actions).

Ensuring the security of the state border is a complex and dynamic process characterized by multidirectional orientation and dynamic changes and requires the involvement of a large number of different components, appointments and capabilities of the forces and means of the border authority.

To this end, the management of the border authority has made a decision on the creation of an integrated system for managing the security of the state border through the construction of a state border guard system, taking into account real and potential military and terrorist threats.

This, in turn, requires the formation and provision of development units of the rapid reaction of the border authority. That they will be the basis of the system of protection in the most threatening directions and the element of reinforcement of the border units in the event of a sharp change in the situation.

The aim of the article on the basis of the analysis of the experience of participation of military formations of foreign states in stabilization (peacekeeping) operations and modern views on the conduct of stabilization operations (stabilization actions) determination of the tasks that are assigned to the border units of the rapid response of the State Border Guard Service of Ukraine during participation in stabilization operations (stabilization Actions).

Conclusions: Thus, in the article on the basis of the analysis of the experience of participation of military formations of foreign states in stabilization (peacekeeping) operations and modern views on the conduct of stabilization operations (stabilization actions), the task was defined by the border units of the rapid response of the State Border Guard Service of Ukraine during participation in stabilization operations (Stabilization actions).

Keywords: *stabilization operations (stabilization actions), border reaction unit, experience analysis.*